

GENT IN 1874. DE PAARDETRAM TE GENT

11 januari : De nieuwe wet van 18 september 1873 bepaalt, dat alleen het staatsbestuur voortaan gemachtigd is om plaatsvervangers aan te stellen en de prijs te bepalen. Deze prijs kan 1800 F bereiken. Daarom werd een Onderlinge Verzekering tegen de militie te Gent gesticht. Door het storten van een premie van 600 F wordt men verzekerd dat bij een slecht nummer in de plaatsvervanging zal voorzien worden. Ook het huis De Muynck in de Nederscheldestraat en het huis Lowick in de Keizer Karelstraat houden zich met plaatsvervanging bezig.

30 januari : Art. 3 van het "reglement op de pisbakken" (zo genoemd in de officiële tekst) goedgekeurd in de gemeenteraad bepaalt, dat de koffiehuishouders en herbergiers verplicht zijn in hun drankhuis een toilet te hebben in volkomen staat van reinheid.

7 februari : Op de Graanmarkt was heden noch tarwe noch rogge. Onze graanmarkt sterft uit. De stad ontvangt sedert lang van de tarwemarkt doorgaans de som van 48 centimes per week (als plaatsrecht).

9 februari : De Commissie van de Godshuizen wenst de kunstvoorwerpen van het Wenemaersgesticht te verkopen. Na een krachtige tussenkomst in de gemeenteraad door Vuylsteke en schepen Wagener wordt het voorstel verworpen. "Wenemaer behoort tot Gent. Ge hebt zijn portret en wilt het verkopen. Daar is iets, dat me tegen de borst stuit".

12 februari : In de nabijheid van Langerbrugge zijn ruim 200 arbeiders werkzaam aan de verbreding van het kanaal van Terneuzen. Tussen de brug van Langerbrugge en Meulestedebrug zijn vier stoombaggermolens bezig het kanaal uit te diepen, terwijl een kleine stoomboot de gevulde slijkboten op sleeptouw neemt.

19 februari : De discussies in verband met het kerkhofvraagstuk duren voort. Op 6 januari schreef Le Bien Public : "Le cabinet n'ayant pas su prendre la résolution de rappeler l'administration communale au respect de la loi, les catholiques se sont vus forcés d'organiser l'émigration des cadavres et de chercher pour leurs morts sur un territoire voisin un champ de repos soustrait à la domination des libres-penseurs et des goux de l'hôtel-de-ville".

Op 19 februari hield het comité voor de verdediging van de religieuze begraafplaatsen zijn jaarvergadering in de Katholieke Kring.

Waren aanwezig : de bisschop van Gent, graaf de Hemptinne, Casier-Légrand, graaf d'Alcantara, G. Verspeyen, J. Lammens, Th. Léger. Verspeyen bracht een verslag over de werkzaamheden in 1873.

In de parochies, die tot 1872 gebruik maakten van het oud kerkhof, waren 1597 overlijdens in 1873.

1873	Gewijd Kerkhof		Geuzenkerkhof	
	Volwassen.	Kinderen	Volwassen.	Kinderen
1e semester	416	141	57	167
2e semester	391	275	17	133
Totaal	807	416	74	300

Le Bien Public geeft de volgende verklaring wat betreft de begrafenissen

STAD GENT.

Nationale Militie

PLAATSVERVANGING

DOOR HET

Departement van Oorlog.

Het College van Burgemeester en Schepenen,

Gezien den omzendbrief van den heer Gouverneur der provincie van den 7 januari 1874, Mem. Adm. deel 115, n° 2, mededeelende eene aanschrijving van den heer Minister van Binnenlandsche zaken, gedagteekend 27 december laatst;

Brengt ter kennis der belanghebbenden:

1° Dat de prijs der plaatsvervangng door het Departement van Oorlog, voor het jaar 1874, bepaald is op fr. 1000.

2° Dat de militiens die thans eene vrijstelling, een uitstel of versoebning van inlijving genieten, niet zullen kunnen worden aangenomen om zich te doen vervangen, in geval zij later tot den dienst zouden worden geroepen, dan op voorwaarde, van den 2 tot den 22 dezer maand, de storting te doen eener som van 200 frank, overeenkomstig de artikels 64¹ en 64² der wet op de militie.

Er volgt uit een ander besluit, dat van den 4 oktober, n° 3161, (zie art. 2, n° 3 en 4) dat het Staatsbestuur, voor de licting van 1874, op fr. 300, die som heeft bepaald, door de rechtstreeks vervangene militiens te storten, die zich van alle verantwoordelijkheid zouden willen vrijwaren, krachtens art. 72 der wet.

Gedaan ten Stadhuize, den 15 Januari 1874.

Graaf DE KERCHOVE.
De Gemeente Secretaris,
A. J. DE VYLDER.

VILLE DE GAND.

Milice Nationale

REMPLACEMENT

PAR LE

Département de la Guerre.

Le Collège des Bourgmestre et Echevins,

Vu la circulaire de M. le Gouverneur de la province du 7 janvier 1874, Mem. Adm. tome 115, n° 2, communiquant une dépêche de M. le Ministre de l'Intérieur en date du 27 décembre dernier;

Porte à la connaissance des intéressés:

1° Que le prix du remplacement par le Département de la Guerre est fixé à fr. 1000, pour l'année 1874;

2° Que les miliciens jouissant aujourd'hui d'une exemption, d'un ajournement ou d'une dispense d'incorporation ne pourront être admis à se faire remplacer au cas où ils seraient ultérieurement appelés au service, qu'à la condition de faire du 2 au 22 de ce mois, le versement d'une somme de 200 francs, conformément aux articles 64¹ et 64² de la loi sur la milice.

Il résulte d'un autre arrêté, celui du 4 octobre, n° 3161 (voir art. 2, n° 3 et 4) que pour la levée de 1874, le Gouvernement a fixé à fr. 300, la somme à verser par les miliciens remplacés directement, qui voudront s'affranchir de toute responsabilité en vertu de l'art. 72 de la loi.

Fait à l'Hôtel de Ville, le 15 Janvier 1874.

Comte DE KERCHOVE.
Le Secrétaire Communal,
A. J. DE VYLDER.

van kinderen : “Le plus souvent un homme venait prendre le petit cercueil, l’enveloppait d’un morceau de serge et sous son bras le portait au cimetière. Une heureuse réaction s’est faite; les messes d’anges deviennent plus nombreuses, et dans le dernier trimestre de 1873 les inhumations d’enfants au Geuzenhof sont descendues de 96 à 37”.

13 maart : De verkiezingen zijn op komst en de kiezerslijsten worden nauwkeurig onderzocht. In 1860 waren in de 78 gemeenten van het arrondissement Gent 42 liberale burgemeesters; in 1870 is het aantal liberale burgemeesters gedaald tot 15.

In de buitengemeenten van het kiesarrondissement Gent waren er 2 828 kiezers in 1869. In 1870 waren er slechts 2 559, dit als gevolg van de afschaffing van het recht op de verkoop van alcoholische dranken en de verkoop van tabak. (Deze rechten werden vervangen door een provinciaal recht, dat niet in aanmerking kwam voor de kiescijns).

Aantal kiesgerechtigden buitenkantons :

Kantons	1869	1871	Vershil
Gent Z.O.	153	139	- 14
Gent N.W.	173	190	+ 17
Deinze	338	300	- 38
Evergem	277	277	-
Lokristi	418	334	- 84
Nazaret	200	189	- 11
Nevele	316	300	- 16
Oosterzele	413	339	- 74
Zomergem	350	321	- 29
Waarschoot	190	190	-
	2828	2559	

Door de afschaffing van de rechten op de verkoop van alcoholische dranken verloren in de buitengemeenten van het kiesarrondissement Gent 359 personen het kiesrecht. Te Gent verloren 126 inwoners het kiesrecht : 123 herbergiers en 3 verkopers van tabak. Er mag vermoed worden, dat de meeste herbergiers liberaal stemden. Uit deze tabel kunnen we nog een andere vaststelling maken : gezien het zeer gering aantal kiezers per kanton — elk kanton telt gemiddeld een zevental gemeenten — is het niet moeilijk de politieke overtuiging van de kiesgerechtigden te achterhalen. Trouwens ook voor Gent was dit gedeeltelijk mogelijk : lidmaatschap van bepaalde verenigingen, abonnees op kranten, giften op steunlijsten van Le Bien Public en Le Journal de Gand.

Uit deze ontleding is Le Bien Public dan ook van oordeel, dat de uitslag van de komende verkiezingen gunstig zal zijn voor de conservatieve partij.

23 maart : Maatschappij voor beerruiming met stoom. Koepoortkaai, Gent. De maatschappij geeft algemene voldoening. Het ruimen gebeurt sedert 1870 in volle dag, spoedig en kosteloos. Men heeft noch reuk noch vuiligheid. (Voorheen moest het ruimen 's nachts geschieden).

In de zaal Sodaliteit houdt de Franse politicus Jules Favre (1809-1880) een lezing over Washington voor de Société Littéraire. De spreker werd voorgesteld door burgemeester Ch. de Kerchove. Op 7 mei zal Hyacinthe Loyson (1827-1912), een gewezen monnik, die na 1870 de Katholieke kerk verliet, huwde en een Gallicaanse kerk oprichtte, in de zaal Willem Tell voor de Société Littéraire een lezing

houden over "La question religieuse en Europe". (verslag in Journal de Gand van 10.5.1874)

13 april : Op tweede Paasdag hebben de Zusters Bernadinessen, die de zieken in het Bijlokehospitaal verzorgen, bezit genomen van hun nieuw gesticht "Toevlucht van Maria" op de Coupure.

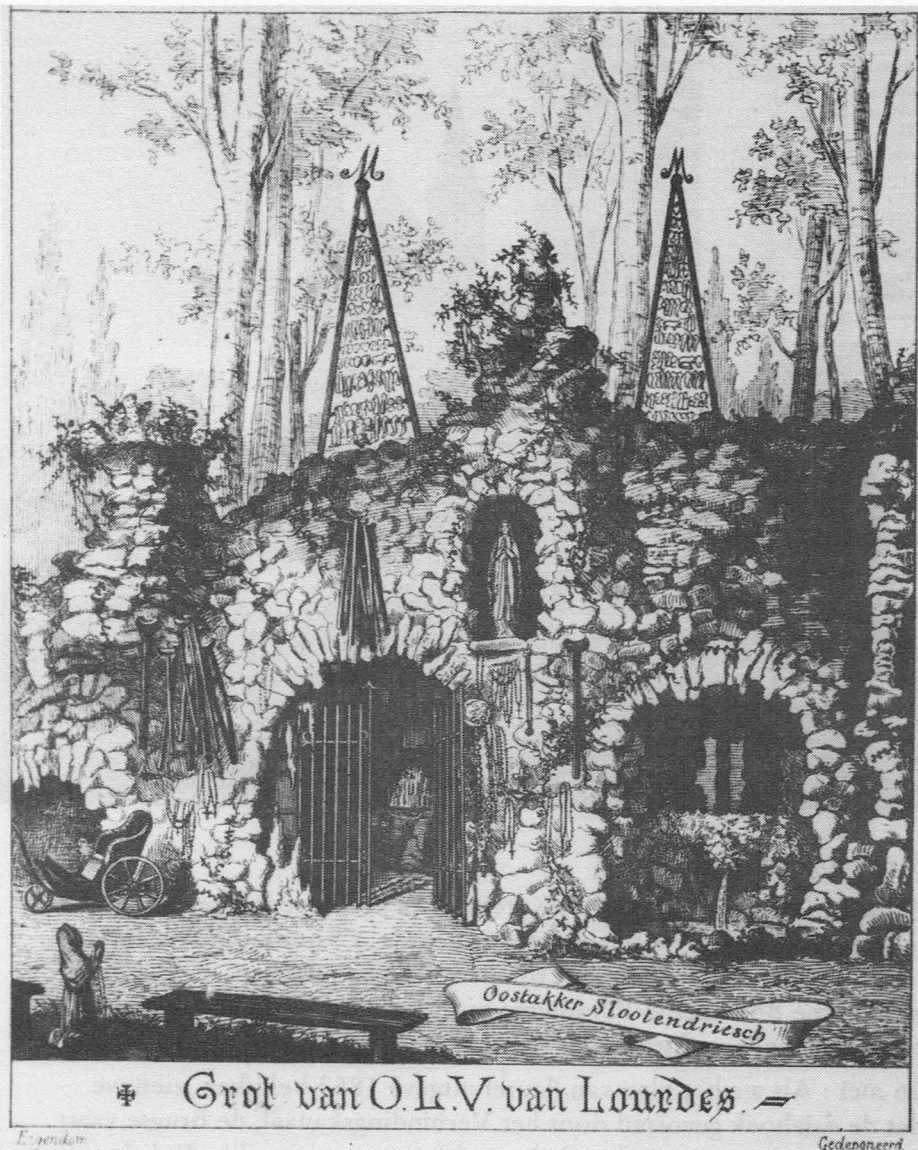
16 april : Begin maart was de katholieke senator H. Van de Woestijne overleden. De liberale stelden burgemeester Ch. de Kerchove voor als kandidaat voor de tussentijdse verkiezing. De katholieken stelden geen kandidaat voor gezien er algemene verkiezingen zullen plaats hebben op 9 juni en de verkozen senator nauwelijks enkele dagen zou kunnen zetelen. De opkomst was dan ook gering en Ch. de Kerchove werd verkozen met 1 895 stemmen. Het was wat men kan noemen een slag in het water.

20 april : Uit Le Bien Public : Nous regrettons de devoir arrêter les regards de nos lecteurs sur ce cloaque communal qui s'appelle le théâtre, une école de mauvaises moeurs ouverte sous le patronage de l'autorité.

22 april : De maatschappij l'Union zal de gevel van zijn lokaal op de Kouter naast het Wachthuis (= Beurs) verbouwen naar het plan van architect Marchand. De maatschappij Union werd opgericht in 1842 en zal ontbonden worden in 1899 (zie G.T. : jaargang 1977 blz. 166).

8 mei : De Godsdienstige Week van Vlaanderen publiceert het artikel "O. L. Vrouw van Lourdes vereerd op het kasteel der Weledele Markgravin de Courtebourne te Oostakker". In 1858 verscheen de H. Maagd Maria aan de veertienjarige Bernadette te Lourdes. Enkele jaren geleden liet de markgravin de Courtebourne in haar kasteel een rots bouwen. Iemand gaf haar de raad in de rots het beeld van de H. Maagd te plaatsen. In 1873 besloot de pastoor van Oostakker een parochiale bedevaart naar de grot in te richten. Dit voorbeeld kreeg navolging. In de meimaand hadden tientallen bedevaarten naar Oostakker plaats :
3 mei : bedevaart parochie Mariakerke, 7 mei : congregatie van de derde regel van de H. Franciscus van Assisië, 10 mei : congregatie Sint-Baafs, 14 mei : patronage van de jonge dochters van Poortakker, 17 mei : patronage van het Steendam, school Grijze Zuster Gouvernementstraat, gesticht doofstommen, 25 mei : algemene bedevaart, 28 mei : Sint-Amandusinstituut, 25 mei : bedevaart parochies Oostakker, Lokristi, Desteldonk en Destelbergen.

24 mei : Heden wordt de eerste tramlijn Station-Dampoort plechtig ingehuldigd. De dienst begon op maandag 25 mei; de paardetram reed van zeven uur 's morgens tot negen uur 's avonds. (zie artikel van M. Van Wewemael : Nu honderd jaar geleden kwam de allereerste tram

door Gent in G.T., jaargang 1975 blz. 53) Enkele punten uit het reglement : de rijtuigen moeten goedgekeurd zijn, een nummer dragen en behoorlijk verlicht zijn van binnen en langs buiten, de paarden moeten helklinkende bellen dragen, de geleiders en ontvangers dragen een dienstkledij en een nummer, de rijtuigen moeten op draf gevoerd worden, de geleiders hebben een fluitje om het naderen aan te kondigen, ze moeten minstens achttien jaar oud zijn en een bewijs van goed ge-

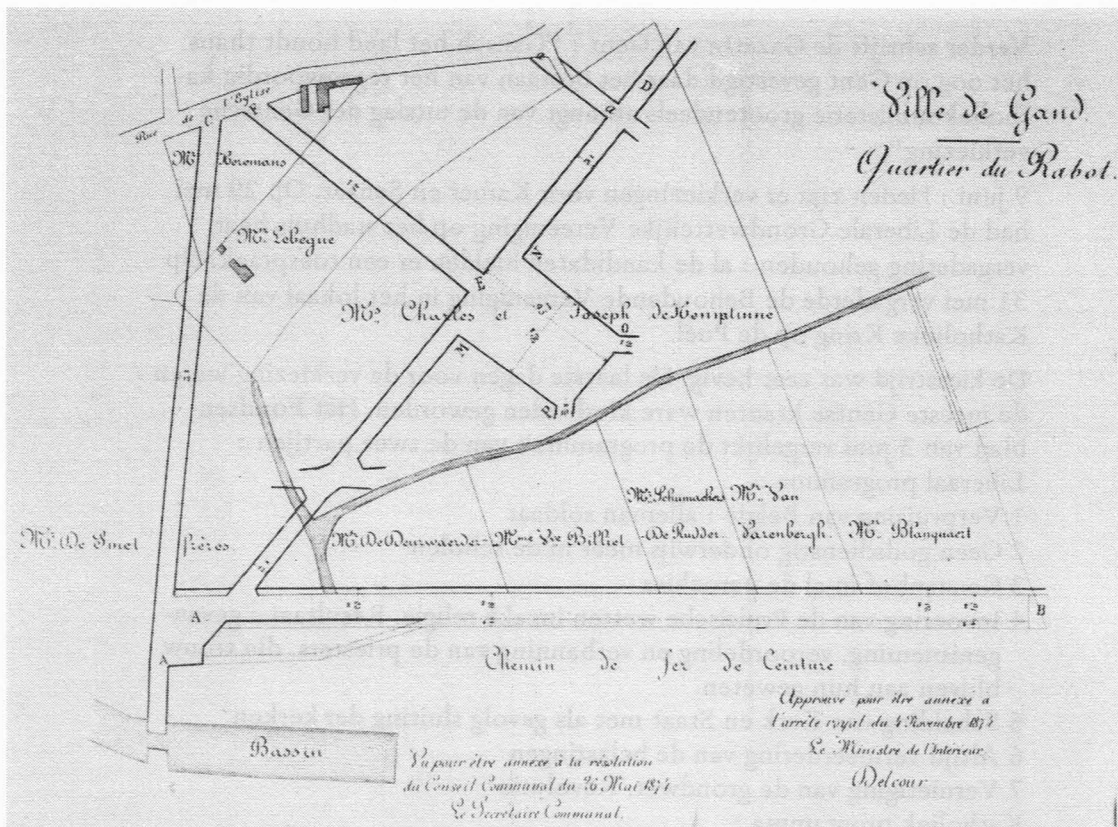

drag voorleggen.

25 mei : Burgemeester Ch. de Kerchove en Metdepenningen hebben in naam van de voorzitters van La Concorde, L'Union, La Société Littéraire, Willem Tell, het Van Crombrugghe-genootschap, de liberaal Vlaamsche Bond aan d'Elhoungne gevraagd zich kandidaat te stellen bij de komende verkiezingen.

26 mei : Als we het plan van Saurel uitgave 1863 bekijken, zien we dat de driehoek gevormd door het Verbindingskanaal, de Brugse vaart en de Lieve nog practisch onbebouwd is en meersgrond is. Enkel staan er een reeks woningen langs de Noordkaai en in de Kerkstraat, die begon aan de Noordkaai. Wel is op de kaart van Saurel reeds de voorlopige plaats van het Rabotstation aangeduid. De eigenaars van de gronden gelegen in voornoemde driehoek hadden reeds vroeger de toelating gevraagd om deze gronden te urbaniseren. Pas op 17 oktober 1872 ontving het stadsbestuur de definitieve plannen van de inplanting van het Rabotstation. De eigenaars van de gronden hernieuwen nu

hun aanvraag. Op 26 mei 1874 keurde de gemeenteraad het ontwerp goed. De eigenaars moeten op eigen kosten de grond ophogen, de wegen, voetpaden en rioleringen aanleggen en dit alles kosteloos afstaan aan de stad.

1 juni : De tram maakt goede zaken. Telkens is het rijtuig vol. Gisteren werden van 's morgens tot 's avonds met twee rijtuigen gereden en bij elke reis was het rijtuig te klein.

6 juni : De dagorde van de burgerwacht luidt als volgt :

1. De burgerwacht zal in geval van dringendheid bij trommelslag opgeroepen worden. De zwarte en de witte vlag zullen samen geheven worden op het Belfort om aan te kondigen, dat er een buitengewone wapenneming plaats heeft.
2. Kledij : Legioenen : onderofficieren en korporaa's : shako en epauletten, officieren : politiemuts zonder epauletten.

Ruiterij : oefenkledij met talback en patroontas.

Deze dagorde in verband met de komende verkiezingen.

Verder schrijft de Gazette van Gent : “Gansch het land houdt thans het oog op Gent gevestigd daar het bestaan van het tegenwoordig katholiek ministerie grootendeels afhangt van de uitslag der Gentsche verkiezing”.

9 juni : Heden zijn er verkiezingen voor Kamer en Senaat. Op 29 mei had de Liberale Grondwettelijke Vereeniging op het stadhuis haar vergadering gehouden : al de kandidaten hielden er een toespraak. Op 31 mei vergaderde de Behoudende Vereeniging in het lokaal van de Katholieke Kring op de Poel.

De kiesstrijd was zeer hevig. De laatste dagen voor de verkiezing waren de meeste Gentse kranten ware kiesbladen geworden. Het Fondsenblad van 3 juni vergelijkt de programma's van de twee partijen :

Liberaal programma :

- 1 Verpruising van België : alleman soldaat
- 2 Geen godsdienstig onderwijs meer in de scholen
- 3 Geuzenhof in al de parochies
- 4 Invoering van de Pruisische wetten inzake religie. Resultaat : gevangenisneming, veroordeling en verbanning van de priesters, die trouw blijven aan hun geweten
- 5 Scheiding van Kerk en Staat met als gevolg sluiting der kerken
- 6 Altijd vermeerdering van de belastingen
- 7 Vernietiging van de grondwet. Revolutie

Katholiek programma :

- 1 Bestrijding van het Pruisisch stelsel
- 2 Handhaving van de schoolwet van 1842
- 3 Een kerkhof voor iedere godsdienst
- 4 Ontwikkeling van de grondwettelijke vrijheden
- 5 Voortdurend vermindering van de belastingen
- 6 Het leger zonder één man meer
- 7 Verlichting van de krijgsmacht
- 8 Handhaving van de grondwet

Op 4 juni publiceert Het Fondsenblad een lijst met de namen en adressen van de leden van de vrijmetselaarsloge La Liberté te Gent. Deze lijst telt 169 personen, waarvan 61 woonachtig buiten Gent en de randgemeenten.

In deze lijst ontmoeten we de namen van Prosper Claeys, Jules De Vigne, Grenier Pr., Kerfzyer J., Pynaert Ed., Van Geert Aug., Van Monckhoven, P. Voituron, Willequet Ed. Le Bien Public neemt de lijst van het Fondsenblad over. Het was trouwens niet de eerste maal, dat Le Bien Public dergelijke lijsten publiceerde. Op 7 juni 1868 had

deze krant een lijst gepubliceerd met de namen van de officieren-dignitarissen van Le Septentrion. Op 27 september 1873 werd een lijst gepubliceerd van de officieren-dignitarissen van de loge Les Amis Philantropes van Brussel, op 1 april 1874, volgde een lijst van officieren-dignitarissen van de loge La Persévérance van Antwerpen (overgenomen uit Het Handelsblad) en op 3 mei 1874 publiceerde Le Bien Public de dagorde van een convent ingericht door La Liberté te Gent. Volgens het Fondsenblad wordt in de stad door de liberalen een liedje verspreid :

Leugenieten
Van Jezuïten
Al uw kneepen zijn gekend
Rolt uw matten,
Valsche ratten,
Roept het vrije volk van Gent.

Het Fondsenblad voegt er aan toe, dat de neef van burgemeester de Kerchove Jezuïet is en dat het niet mooi is een familielid te beschimpen.

Op 9 juni wendt het Fondsenblad zich tot de middenstand en wijst op de nadelen van de paardentram voor de winkeliers (de kopers rijden de winkels voorbij), voor de koetsiers (minder klanten) en voor de bakkers, kolenverkopers en brouwers (moeilijkheden bij het lossen en laden).

In het manifest van de liberale partij lezen we : “Le pays tout entier a les regards fixés sur nous. Vous êtes les maîtres de la situation”. Er waren 26 kiesbureaus : 18 voor de inwoners van Gent en acht voor de overige kiesgerechtigden van het arrondissement, die naar Gent moesten komen voor de verkiezing. De lijst van de kiesbureaus toont ons wel de voornaamste drankhuizen van de stad, want bijna al de kiesbureaus waren in drankhuizen ingericht.

1e bureau : stadhuis.

2e bureau : stadhuis.

3e bureau : Lakenmetershuis.

4e bureau : herberg Den Duitsch bij St. Jacobs.

5e bureau : herberg Hof van Flora in de Holstraat.

6e bureau : herberg Trompet in de Ham.

7e bureau : herberg De Prins in de Ramen.

8e bureau : herberg Parnassusberg op de Houtlei.

9e bureau : herberg Spiegelhof op de Nieuwe Wandeling.

10e bureau : herberg De oude Kroon op de Zuidkaai.

11e bureau : herberg Den Boer in de Sleepstraat.

- 12e bureau : herberg De Vier Hoeken in de Fiévéstraat.
 13e bureau : herberg De Leeuw van Vlaanderen in de St.-Margrietstraat.
 14e bureau : herberg De Kroon op de Reep.
 15e bureau : de Polkazaal in het beluik Polka.
 16e bureau : de Foyer van de Minardschouwburg.
 17e bureau : de herberg De Drie Sleutels in de St.-Amandstraat.
 18e bureau : de zaal Thalia op het St.-Pietersplein.
 19e bureau : herberg Het Zwarte Ram in de Lange Violettenstraat.
 20e bureau : de Philharmonie op de Bijlokevest.
 21e bureau : herberg Het Yzeren Kruis in de Sleepstraat.
 22e bureau : zaal Sodaliteit in de Korte Meire.
 23e bureau : zaal La Renaissance in de St.-Amandstraat.
 24e bureau : herberg Stad Brussel in de Hoogstraat.
 25e bureau : herberg Rubens, Koornmarkt.
 26e bureau : herberg Den Hert, Phoenixstraat.

	Gent	Buiten	Totaal
Ingeschreven Kiezers	4 675	2 741	7 416
Aantal Kiezers	4 386	2 518	6 904
% Opkomst	93,8 %	91,8 %	

Senaat :

Katholieken :	Casier-de Hemptinne	3486
	Van Crombrughe-Van Alstein	3476
	de Kerchove de Naeyer, Frederik	3478
Liberalen :	Delecourt, Emiel	3343
	Jacquemyns, Edward	3332
	Neyt, Adolf	3323

Kamer :

Katholieken :	Cruyt, Alexander	3497
	De Baets, Pieter	3507
	Delehayé, Judocus	3500
	De Moerman, Leon	3485
	De Smet-De Lange	3490
	Drubbel, Lodewijk	3490
	Kervyn, Philip	3486
Liberalen :	de Kerchove de Denterghem	3337
	d'Elhoungne, Frans	3324
	Lippens, August	3332
	Van der Stichelen, Jules	3320
	Rolin-Jaequemyns, Gustaaf	3329
	Vuylsteke, Julius	3262
	Willequet, Edmond	3287

De katholieken wonnen dus de zeven kamerzetels en de drie senaatzetels. Voor de senaat willen we de uitslag nader onderzoeken.

	Gent	Buitengemeenten	Totaal
Liberalen	60,5 %	29,0 %	48,91 %
Katholieken	39,5 %	71,0 %	51,08 %

We stellen vast :

- a) de grote tegenstelling stad Gent-platteland
- b) het zeer gering verschil in de totaaluitslag : 2,17 % of een verschil van ongeveer 153 stemmen. Dit betekent ook, dat een verplaatsing van ongeveer 78 stemmen van de katholieken naar de liberalen de uitslag volledig zou omkeren.

Op 11 juni schreef Le Bien Public : "L'élection de Gand a eu dans le pays entier un immense retentissement. C'est à l'arrondissement de Gand que la Belgique doit en effet d'avoir échappé au péril d'une restauration doctrinaire et de ne pas tomber sous la domination abhorrée des lieutenants de Bismark."

Inderdaad na de verkiezingen van 1874 telde de Kamer 68 katholieke en 56 liberale volksvertegenwoordigers, de senaat 34 katholieke en 28 liberale senatoren. De uitslag van Gent was dus beslissend voor het behoud of de val van het katholiek kabinet.

Volgens de Journal de Gand hebben de kantons Nazaret en Waarschoot, die samen 392 kiezers telden, de overwinning aan de katholieke partij bezorgd.

5 juli : Op 17 mei had Le Bien Public geschreven, dat de Journal de Gand de breuk tussen burgemeester Ch. de Kerchove en "un personnage voués depuis plusieurs années à la propagande libérale" loochende. Er op 19 mei vervolgde Le Bien Public zijn inlichtingen : "Ce personnage est M. Van der Meulen, directeur de l'agence générale des journaux libéraux en notre ville. Les étalages de caricatures, de libres gravures et de libres photographies, la vente du Stad Gent et du Vader Cats, la distribution des proclamations électorales, voilà le service auquel M. Van der Meulen présidait au sein du parti doctrinaire".

De liberalen hadden hun nederlaag bij de verkiezingen moeilijk kunnen verteren en de inwendige spanningen tussen de doctrinairers en de progressisten werden nog groter. Dit alles had zijn weerklank in de Gentse perswereld. Einde 1874 verdween het liberaal weekblad Vader Cats. Daarentegen werden enkele andere weekbladen opgericht.

Op 5 juli verscheen het eerste nummer van Jan Klopterop. Het droeg als onderschrift : "Vrijzinnig orgaan onder kenspreuk Recht voor de Vuist".

JAN KLOPTEROP

JAN KLOPTEROP dat is mijn naam,
Ik Klop op al wat valsch en slecht is ;
Maar meest van al op 't papenkraam,
Waar niets en is dat goed en recht is ;

VRIJZINNIG ORGAAN

ONDER KENSPREK :

« RECHT VOOR DE VUIST ! »

Ik acht de vrijheid 't beste goed,
En die de keel haar toe wil stroppen,
Daar zal ik onverpoosd, verwoed,
Tot mijnen laatste snik op kloppen.

ABONNEMENTPRIJS :

2 fr. 50 c. voor België
2 gulden - Nederland } vrachtfrij.

BUREEL : Lange Violettenstraat 25
GENT.

AANKONDIGINGEN :

20 Centiemen per drukregel.

EERSTE JAARGANG.

KOKEDIE!

Kokedie, Kokedij,
Papen, gij krijgt klop van mij!
Kokedij!

LIBERAAL WEEKBLAD.

Kokedie, Kokedij,
Papen, gij krijgt klop van mij!
Kokedij!

De personen die wenschen zich te abonneeren, worden verzocht zich schriftelijk te wenden tot de Redactie van Kokedie, te Gent.

In de titel stond het vers :

Jan Klopterop dat is mijn naam,
Ik klop op al wat valsch en slechts is;
Maar meest van al op 't papenkraam,
Waar niets en is dat goed en recht is.

Daarmede kennen we ook de strekking van dit weekblad : een heftig anti-klerikaal en liberaal spotblad. Reeds op 6 september zal De Vlaamsche Leeuw schrijven : "Vergeet 't historische van uwen alter ego, van Baard Vermeulen niet, die ook te peerde — pardon te kajute — begon en te voet is uitgescheid". Volgens De Vlaamsche Leeuw van 22 november schrijft een opsteller van de Gazette van Gent in Jan Klopterop. Het Fondsenblad deelt mede, dat Jan Klopterop een zekere Philogeen Van Cauteren is, een medewerker van de Gazette van Gent. Wat verder zullen we de moeilijkheden in de liberale partij behandelen. Jan Klopterop zal stelling nemen tegen de doctrinaireren. Op 15 november schreef dit weekblad :

"Ik had mij goed voorgesteld van geene hoogdravende politiek te spreken, en, wel wetende hoe verdeeld de liberale partij is, overtuigd zijnde dat de meeste hoop mannen van lijzemeel zijn, die hunne kinderen naar de jesuïeten zenden, den klerikalen duvel keersen branden, tjeven bevoordeelen en liberalen achteruitsteken en niettegenstaande dit willen doorgaan voor de *incarnatie* van het liberalismus."

En Jan Klopterop vervolgt :

"Hoe komt het dat het Centraal Comiteit, welk bestaat uit 15 leden, erbij begrepen de Voorzitter, maar ZEVEN stemmen tegen ACHT heeft kunnen krijgen om den banvloek uit te spreken tegen broeders, wier eenig ongelijk is, dat ze de oude pruisen in de schouw willen hangen, en liberaler willen zijn dan zij ?

En ziehier een kaderken, dat meer zegt dan ellenlange boterhammen.

RIJKEN EN ALMACHTIGE MEESTERS.	ARMEN EN GEEXCOMMUNIEERDEN.
1 De Kerchove de Denterghem	1 Voituron
2 Metdepenningen	2 Heremans
3 D'Elhoungne	3 Rogghé
4 Delecourt	4 Millord
5 Vander Stichelen	5 De Vigne
6 Cambier	6 Callier
7 Lippens	7 Goossens
	8 Lutens.

D. O. M.

Begraving van JAN KLOPTEROP, overleden den 8 Januari 1875, in den bloeienden leeftijd van 6 maanden, 3 dagen en 4 uren, bezweken aan eene korte en besmettelijke hertziekte in zijnen *porte-monnaie*. De begraving zal plaats hebben op het Geuzenhof; al de vrienden van « vooruitgang » en de liefhebbers van de cigaren-krinkels worden verzocht, zich te vergaren in de Statiestraat; daar zal de deftige schrijver van dat geestig blad, staande op eenen Rotte...rdamschen cigarenbak, zijnen laatsten zeever uitburlen, en den grooten dienst doen kennen, dien hij aan de liberale partij gedaan heeft, sprekende hoe *Jan Klopternevens* geweest is eenen logenaar, eenen lasteraar en eenen eerdief. Hij zal ook tateren van de deugnieten van Jezuiten, die hem geen een plaatseke willen geven, alhoewel dat hij er zoo schoon om geschooid heeft, en op deze ure nog schooit.

De maatschappij de *Rarekliek* (mannen van het licht, als de gaze brandt) hebben zich willen gelasten met de laatste erbewijzing aan den overledene, nuunen hertlap, te doen. De pelle zal gehouden worden door den Ryke M^d de Parapluis, den matrassenklopper, gewezen lid van den *Cercle Catholique* en bijgenaamt *la Confidence Mutuelle*, Drees, den Wetterschen antjueboer, en den grooten Blekkenen man. De krijschers zullen voor oeze omstandigheid vervangen worden ook door *Rarekliks*, door den geheimschrijver, den gepommadeerden commies met geheel zijn kleerkasse op zijn armen, den witten kachelaansteker van het stadhuis, enz.

Een ander lid is gelast met het maken van een prachtig monument van potaarde, tot eeuwige gedachtenis van den uitgeteerde.

De brooddeeling zal plaats hebben rechtover Minardsschouwborg, wel te verstaan als er zaad in 't bakske is.

De mannen van buiten de Brugsche poort, door Jan Klopterop zoo lafhertig beledigd, deelen evenwel in de algemeene droefheid, door dit onverwacht en beklagenswaardig afsterven veroorzaakt.

R. I. P.

Een lezer van 't *Leeuwke* zendt ons het volgende gratschrift voor den overledene :

- « Hier onder ligt *Jan Klopterop*,
- » Spuwt op zijn graf en z... er op!

De kogel is nu door de kerk. Als 't noodig is zullen we eens met de tanden in 't rauw vleesch zitten van die rijke en almachtige Meesters, en hunne daden als *liberaal* tegen de keers houden.

Ah ! ge spreekt den banvloek tegen ons uit. Eh wel, we nemen de handschoen op. Gij hebt het gewild !”

Wat verder hierover wat meer.

Jan Klopterop leefde niet lang. Het laatste nummer verscheen op 3 januari 1875. De Vlaamsche Leeuw van 10.1.1875 publiceerde het hierbij gereproduceerde overlijdensbericht.

Op 4 oktober verscheen een tweede antiklerikaal satirisch weekblad : Kokedie. Er verschenen slechts drie nummers en het liedje was uit.

Op 11 oktober verscheen nog een weekblaadje van een gans andere aard : De Donkersteeg; het was een reclamebaadje van de winkeliers van de Donkersteeg, dat kosteloos werd uitgedeed. Einde 1874 zou de uitgave worden gestaakt.

12, 13, 14 en 19 juli : voor de gemeentefeesten valt niet veel te vermelden. De burgerwacht richt een wedstrijd in schijfschieten in; er is ook een internationale wedstrijd voor koorzang ingericht door het Willemsfonds. Zestig leden van een Werkmeisjesgenootschap doen een reis van drie dagen naar Luik. Op maandag 20 juli is er veel volk op de Koornmarkt voor het concert gegeven door de weesjongens, dit voor het sluiten van de kermis. (feest van de lege portemonnees).

1 augustus : ook in 1874 verscheen er een staartster, maar even als in 1974 was er practisch niets te zien.

3 augustus : De maatschappij Singer van New-York deelt mede, dat haar naaimachines te Gent zullen verkocht worden door het huis Derisson in de Zonnestraat. De naaimachine werd ingevoerd rond 1860. Van 1863 tot 1869 werd in de nijverheidsschool een cursus in het gebruik van de naaimachine gegeven.

22 augustus : De Journal de Gand had medegedeeld, dat op 21 juli een algemene vergadering van de liberale associatie zou worden gehouden in de zaal Sodaliteit, maar we krijgen geen verslag over deze vergadering. Op 3 augustus publiceert de Journal de Gand de kandidatenlijst voor het centraal comité van de liberale associatie. De kandidaten zijn : burgemeester Ch. de Kerchove, Metdepenningen, d'Elhoungne, Delecourt, Vander Stichelen, Cambier, Lippens, Van Ooteghem, Rolin-Jaquemyns, De Bast, Alf. Baertsoen, Luttens, Grenier, Hoste-Dierman, Ch. Verbesssem. Zonder commentaar publiceert onze krant op 4 augustus de samenstelling van het centraal comité. Van de

voorgestelde kandidaten werden er slechts zeven verkozen : Metdepenningen, d'Elhoungne, Delecourt, Vander Stichelen, Cambier, Lippens en Lutten, terwijl ook zeven andere leden lid worden van het centraal comité, nl. Heremans, Voituron, W. Rogghé, Millord, De Vigne, Callier, Goossens. Wat is er gebeurd ? Le Bien Public tracht de Journal de Gand uit zijn hok te lokken en stelt de vraag : "Is de burgemeester nog lid van het centraal comité, heeft hij ontslag genomen of is hij niet verkozen ?" Nu zal de Journal de Gand antwoorden en op 13 augustus lezen we : de burgemeester is nog altijd voorzitter van het centraal comité, hij is niet herkozen omdat het reglement bepaalt, dat de voorzitter tijdens een andere vergadering wordt verkozen. We kunnen besluiten, dat er scherpe tegenstellingen waren in de liberale associatie. Enkele dagen later barst de bom : er verschijnt een brochure "Programme du cercle progressiste de Gand". Het programma bevat zestien punten, waarvan we enkel de voornaamste vermelden :

1 stemrecht voor alle meerderjarigen, die kunnen lezen en schrijven

2 verplicht lager onderwijs

3 kosteloos en leek lager onderwijs

4 gelijkheid van de twee landstalen

5 verbetering van het lot van de werkende klas

6 hervorming van het belastingsstelsel door het vervangen van de onrechtstreekse belastingen door rechtstreekse belastingen

7 afschaffing van de loting

De leider van de progressisten kunnen de lezers wel raden : Paul Voituron.

Nu moet de Journal de Gand – het blad van de burgemeester – antwoorden. Vooreerst de houding van de Journal de Gand : "unité pour ce qui est absolument fondamental, liberté et tolérance pour ce qui l'est moins, telle était la devise". Luisteren we nog verder naar de Journal de Gand : "Un certain nombre de membres, peu considérable du reste, faisant partie de l'association libérale, ont fondé une nouvelle société électorale sous le titre de Cercle Progressiste. Nous devons constater que le nouveau cercle se place non seulement en dehors de l'association libérale et en hostilité avec elle et ses principes, mais en outre en révolte contre le bon sens et le sens commun," De Journal de Gand spreekt van "Les auteurs de cette élucubration malsaine et ridicule se séparent de l'association. C'est leur droit. L'association libérale n'est ni révolutionnaire ni socialiste; elle est constitutionnelle. Elle veut solidifier les bases de la société, non les ébranler. Elle repousse le suffrage universel". De krant kan de uitbreiding van het stemrecht niet goedkeuren, omdat dit tegen de grondwet is. De pro-

gressisten zullen opmerken, dat door de verandering van het belastingsstelsel de artikelen van de grondwet in verband met het kiesrecht niet moeten veranderd worden. Dit is echter weinig waarschijnlijk, want hoe kunnen de duizenden spinners, wevers en ambachtslieden de nodige cijns betalen om stemrecht te hebben.

Ook Le Bien Public zal het programma van de Cercle Progressiste beoordeelen en veroordelen : “Son programme inconstitutionnel rappelle à plus d’un titre les manifestes les plus audacieux de la démagogie française. Nous y trouvons inscrit le suffrage universel appliqué même aux élections générales, la séparation complète de l’Etat et de l’Eglise, l’instruction obligatoire et laïque”.

Het is nu een poos stil voor de storm. Op 4 november verschijnt in de Journal de Gand een tekst ondertekend door burgemeester Ch. de Kerchove, Metdepenningen en d’Elhounge. “A Messieurs les membres de l’association libérale”. Vooraf wordt gesteld, dat mag aangenomen worden dat de kandidaten voor politieke functies vrijwillig het programma van de liberale associatie aanvaardden. Er wordt ook gewezen op de noodzakelijkheid van eenheid en trouw aan dit programma. En verder : “La constitution a exigé comme condition du droit électoral le paiement d’un cens. L’association libérale déclare qu’elle tient pour incompatible avec son règlement les statuts, règlement et programme du Cercle Progressiste. Et décide par application de son règlement que seront considérés comme démissionnaires tous ceux de ses membres qui par leur affiliation au Cercle Progressiste feraient acte d’adhésion au règlement et au programme de ce cercle”. Op 7 november deelt de Journal de Gand mede, dat het voorstel van Ch. de Kerchove, Metdepenningen en d’Elhounge goedgekeurd werd door Delecourt, Cambier, Vander Stichelen, Lippens, allen leden van het centraal comité, verder door C. Vervier, De Meulemeester, Dierman-Seth, gemeenteraadsleden, door C. Verhaeghe, voorzitter Kamer van Koophandel, Prayon-de Pauw voorzitter Handelsrechtbank, Ch. De Smet voorzitter Handelskring, Van Duyn voorzitter Union du crédit, Trouvez, voorzitter l’Union, en nog door Eug. Morel (voorzitter La Lys), Dobbelaere-Hulin, J. de Hemptinne, G. Scribe, P. Vanden Kerchove, H. Story, C. De Bast, N. Feyerick, nijveraars. Er was dus geen stemming in het centraal comité. Waarom ?

Op maandag 16 november wordt nu een algemene vergadering van de liberale associatie gehouden in de zaal Sodaliteit. Toespraken worden gehouden door Metdepenningen, Rolin-Jaequemijns en d’Elhounge. Een zin uit de rede van Metdepenningen : “Si ces doctrines avaient été acceptées par le parti libéral, les catholiques auraient eu trop beau

jeu contre nous". Voituron zal nog tussenkomen en pogen te protesteren tegen het voorstel van Ch. de Kerchove, Metdepenningen en d'Elhoungne maar tevergeefs. Er volgde een stemming : het voorstel werd goedgekeurd met 543 stemmen tegen 54 en vier onthoudingen.

31 augustus : Te Minderhout (provincie Antwerpen) overleed Edouard Jaquemijns. Hij werd geboren te Verrebroek in 1806. Doctor in de geneeskunde en in de natuurkunde was hij enkele jaren leraar aan het atheneum te Gent en directeur van de Nijverheidsschool. Daarna ging hij naar de industrie en werd voorzitter van de Linière Gantoise.

Hij was ook gewezen voorzitter van de Land- en Tuinbouwmaatschappij van Oost-Vlaanderen, ere-voorzitter van de Maatschappij tot Bevordering van de Nijverheid en de Wetenschappen en van het Van Crombrugghegenootschap, censor van de Nationale Bank en van 1857 tot 1870 liberaal volksvertegenwoordiger.

De driejaarlijkse tentoonstelling van schilderijen wordt in het Casino geopend. Koning Leopold II zal de tentoonstelling bezoeken en een negental schilderijen aankopen. In verband met deze tentoonstelling schreef Le Bien Public "Le Bien Public ne désire pas prendre sur lui d'engager même indirectement les familles chrétiennes à visiter un salon où sont exposés plusieurs tableaux qui blessent effrontément la décence. L'exposition de 1874 atteste une nouvelle décadence de l'art". De krant weigerde de tentoongestelde werken te bespreken.

6 september : Op zondag 6 september en ook op zondag 13 september steeg de Fransman Dartors met een luchtballon op van de speelplaats van het weeshuis.

27 september : Gisteren was weerom het water van onze rivieren vergiftigd; de weinige vissen, die aan de vorige vergiftiging ontsnapt waren, zwommen boven en werden door arme lieden gevangen. Wanneer zal de bederving van het water ophouden ?

29 september : Vandaag verlaten de begijntjes het Sint-Elisabethbegijnhof om hun intrek te nemen in het nieuw begijnhof te Sint-Amansberg. De stoet met rijtuigen begeleid door Gentse dames verliet het oud begijnhof om twee uur. Aan de grens te Sint-Amansberg werden de begijntjes verwelkomd door burgemeester Braeckman. Te Sint-Amansberg waren een drietal triomfbogen opgericht en tientallen opschriften met welkomstgroeten versierden de straten. In het nieuw begijnhof werden de begijntjes ontvangen door de bisschop en door de hertog van Arenberg gekleed in zwart habijt en versierd met het kardon van het Gulden Vlies en met het kordon van het Groot Kruis van de orde van Paus Pius IX.

Het nieuw begijnhof werd gebouwd naar de plannen van Arthur Verhaegen; het telt drie pleinen : het Elisabethplein, het Sint-Antoniusplein en het Sint-Beggaplein en acht straten : Arenbergstraat, Sint-Amandstraat, Sint-Baafsstraat, Sint-Lievensstraat, Pius IX-straat, Calvariebergstraat, Onze Lieve Vrouwstraat en Kruisstraat. Het begijnhof telt veertien conventen elk voor 30 à 35 begijntjes en tachtig woningen, een infirmerie en een kerk.

5 oktober : De gemeenteraad keurt het nieuw urbanisatieplan van de wijk van de citadel (= park) goed. Als we het ontwerp van 1871 met het ontwerp van 1874 vergelijken, zien we dat het nieuw ontwerp de aanleg voorziet van de Leopoldlaan, verbonden door vier straten met de Kortrijkse steenweg, straten die in 1876 – we zijn in het jaar van de Pacificatiefeesten – Marnixstraat, Nassaustraat, Egmontstraat en Brederodestraat zullen worden genoemd. De gemeenteraad stelt een krediet van 100 000 fr. ter beschikking van het college om de gronden bouwrijp te maken.

25 oktober : Twee nieuwe stoomspuiten worden door de brandweer beproefd aan het Justitiepaleis.

21 november : Er wordt in de stad algemeen geklaagd over de ongehoord vuile toestand, waarin de straten verkeren. Ze zijn onbegaanbaar geworden. De modder ligt in sommige straten een voet hoog. Zijn er nog straatvegers in dienst in de stad ?

30 oktober : Te Gent overleed kanunnik B. De Decker. Hij werd geboren te Zele in 1803 en volgde in 1836 kanunnik Triest op als overste van de Zusters van Liefde. Hij was de broeder van Pieter De Decker (1812-1891), katholiek politicus, volksvertegenwoordiger en minister van Binnenlandse Zaken (1855-1857).

28 november : De progressisten, die nu afgescheurd waren van de liberale partij, behoefden een spreekbuis. Op 28 november verscheen het eerste nummer van Le Cercle Progressiste. Stichter, eigenaar en uitgever was natuurlijk Paul Voituren.

1 december : Te Gent verschijnt een nieuwe krant "La Flandre Libérale". Het blad werd gesticht door de gebroeders H. en A. Callier. De prijs van het jaarabonnement bedroeg 20 F; losse nummers kostten tien centimes vanaf 1 december 1875. E. Voordeckers beoordeelde deze krant als volgt "liberaal strijd- en informatieblad, dat het anticlericalisme als eerste programmapunt vooropzette, doch op cultureel gebied een zeer hoogstaand peil bereikte". Tientallen bekende Gentenaars waren regelmatige medewerkers van La Flandre Libérale.

Hip. Callier was een jong advocaat. Zijn broer Albert Callier werd geboren te Gent in 1846. Doctor in de rechten werd hij buitengewoon hoogleraar in 1873 en gewoon hoogleraar in 1878. Hij was rector van 1879 tot 1885 en later schepen te Gent. Aanvankelijk werd de nieuwe krant gedrukt bij Dullé-Plus op de Hoogpoort. Einde 1875 wordt Lodewijk De Vriese hoofdredacteur van La Flandre Libérale en wordt een drukkerij in een convent van het oud begijnhof opgericht, die er zal gevestigd blijven tot in 1893.

In het artikel A nos Lecteurs van 1 december schreef La Flandre Libérale : “Nous sommes et nous resterons anti-cléricaux avant tout. Le clergé fait une guerre de jour en jour plus acharnée aux libertés constitutionnelles; son but avoué est de nous ramener à la théocratie. Au premier rang des questions dont s’occupera spécialement La Flandre Libérale se place naturellement la question de l’Enseignement, question vitale pour le libéralisme, véritable terrain de lutte entre les partis”.

In verband met een rede van Voituron schrijft La Flandre Libérale op 14 december : “Nous avons dit que le seul principe commun à tout le

parti libéral en Belgique est l'indépendance du pouvoir civil; que le seul lien du parti, ce qui fait son unité et sa raison d'être, c'est la lutte contre la domination de l'Eglise".

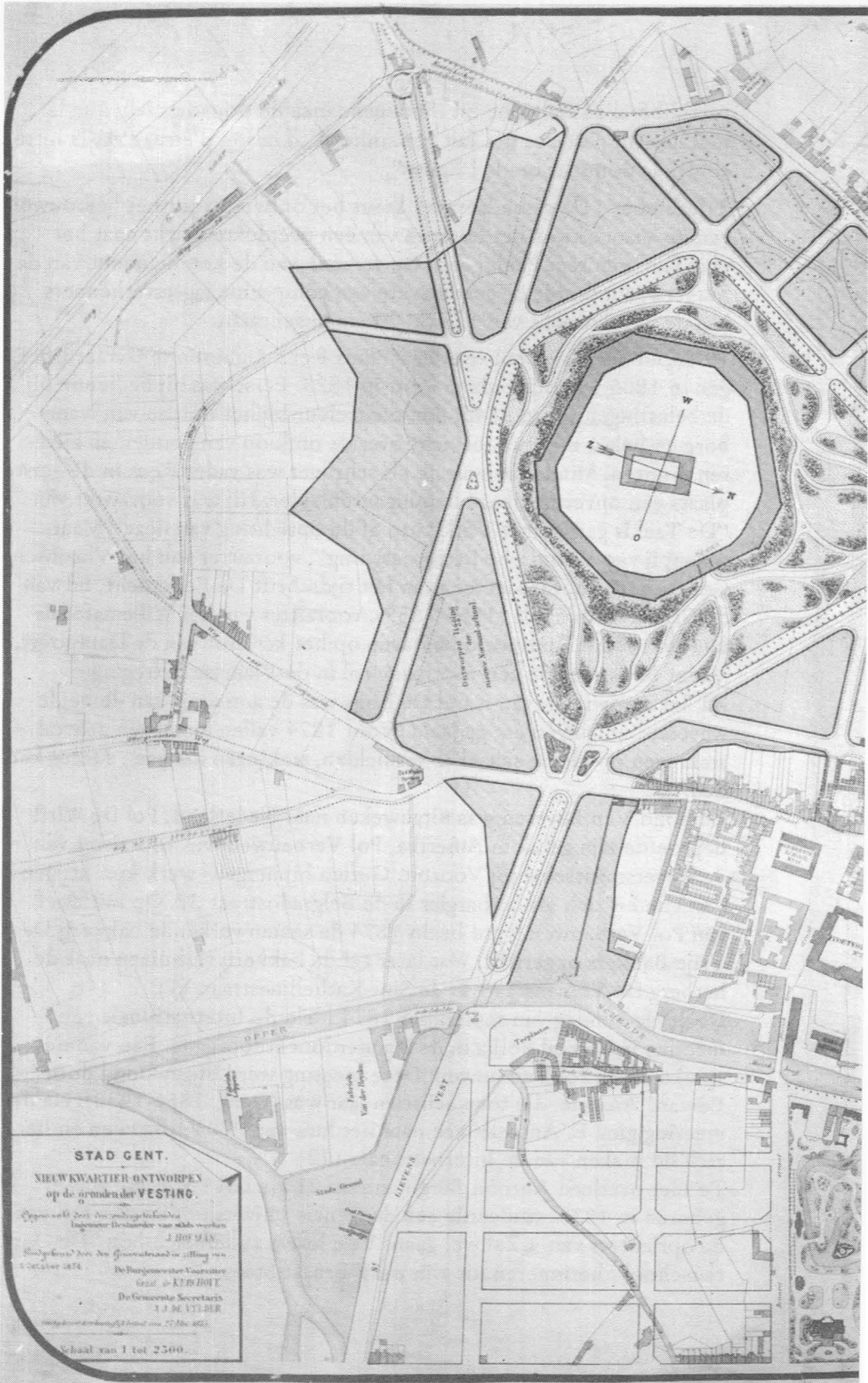
3 december : De gemeenteraad keurt het ontwerp voor het herbouwen van de Vismarkt en het bouwen van een overdekte markt naar het plan van architect Pauli goed. Op verzoek van de kommandant van de burgerwacht wordt de getalsterkte van compagnie jagersverkenners van de burgerwacht van 125 op 200 man gebracht.

19 december : Te Gent overleed Frans Rens. Geboren te Geraardsbergen in 1805 was hij reeds te Gent in 1823. Eerst was hij bediende bij de belastingen tot in 1843, dan controleur bij het bureau van waarborg en belast met het toezicht over de omloop van gouden en zilveren munten. Minder belangrijk als schrijver was vader Rens in de eerste plaats een onvermoeibaar flamingantenleider. Hij was voorzitter van "De Tael is gansch het Volk" van af de oprichting van deze "Maatschappij van Vlaamsche Letteroefening", voorzitter van het Vlaamsch Gezelschap, hoofdredacteur van het tijdschrift De Eendracht, lid van de Grievencommissie (1856-1859), voorzitter van het Willemsfonds in 1862. Frans Rens werd begraven op het kerkhof van de Dampoort. Vader Rens speelde een voorname rol in de Vlaamse beweging. Na het verdwijnen van Karel De Boos was de activiteit van de beide weversverenigingen erg gedaald. Voor 1874 vallen enkel een achttal stakingen op kleine schaal te vermelden, stakingen die geen succes kenden.

Edmond Van Beveren was uitgeweken naar Nederland; Pol De Witte beproefde zijn geluk in Amerika, Pol Verbauwen was voorzitter van de Weversmaatschappij Vooruit. Gezien hij nergens werk kon krijgen vestigde hij zich als herbergier in de Belgradostraat 32. Op initiatief van Pol Verbauwen werd begin 1874 de samenwerkende bakkerij De Vrije Bakkers opgericht. Wat later zal de bakkerij verhuizen naar de herberg De Vossenstaart in de Sint-Kathelijnestraat. (1)

De derde zondag van september 1874 hield de Internationale een meeting in de zaal Polka in de Vanderdoncktdoorgang. Een van de sprekers was Pol Verbauwen. Deze meeting werd bijgewoond door Edward Anseele, die toen achttien jaar was (Gent, 1856-1938). Na de meeting ging E. Anseele mee naar het huis van Pol Verbauwen en liet zich lid maken van de Internationale : (2)

Te Lier overleed Antoon Bergmann op 21 januari 1874. Hij was er geboren in 1835, studeerde aan de Gentse universiteit en was een van de oprichters van 't Zal wel gaan. Vele lezers zullen zich nog "De Oortjesschool" herinneren uit zijn werk Ernest Staes.

STAD GENT.

**NIEUWKWARTIER ONTWERPEN
op de gronden der VESTING.**

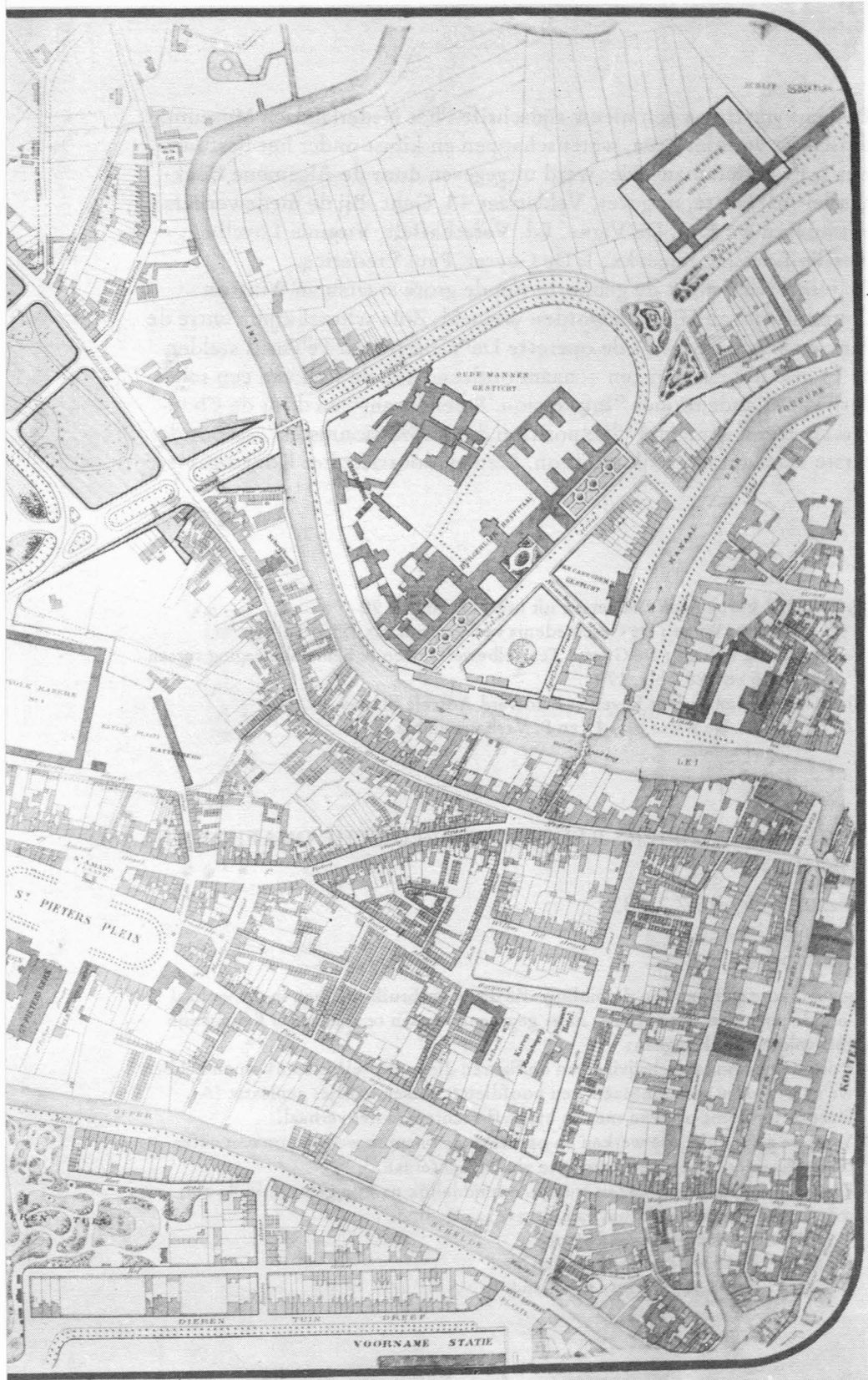
Opgevoerd door den ondergetekenden
Ingénieur-Docteur van staats werken
J. BOFFMAN

Bevestigd door den Gouverneur van de provincie
den 12 October 1874. De Burgemeester van Ghent
Graaf de KLINGBROEK
De Gemeente Secretaris
A. J. DE VEEGER

Verkoop van de teekening op de plaats van de Vesting, n° 27, 28 en 29.

Schaal van 1 tot 2500.

Te Gent verscheen een nieuw tijdschrift : het Nederlandsch Museum, tijdschrift voor letteren, wetenschappen en kunst onder het bestuur van J. F. J. Heremans. Het werd uitgegeven door de Algemene Boekhandel Ad. Hoste, uitgever, Veldstraat 43, Gent. Bij de medewerkers ontmoeten we J. O. De Vigne, Ed. Verschaffelt, Virginie Loveling, Rosalie Loveling, Sleenckx, J. De Geyter, Paul Fredericq. Op wereldvlak moet de geboorte van de grote staatsman Winston Churchill en van Marconi worden vermeld; Zola schreef zijn *Ventre de Paris* en Johann Strauss de operette *De Vledermuis*. Te Parijs stelden de Franse impressionisten – naam ontleend aan de titel van een schilderij van Claude Monet “*Impression. Soleil levant*” en door de Charivari spottend genoemd “*l'exposition des impressionnistes*” – voor de eerste maal gezamenlijk ten toon. Stanley doorreist het Kongo-gebied.

M. STEELS

- (1) Zie : Pol Verbauwen : Schetsen uit mijn Leven blz. 90
Paul De Witte : De Geschiedenis van Vooruit blz. 65
D. De Weerdt : De Gentse Textielbewerker en Arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881 blz. 179
- (2) Zie : Paul Kenis : Het Leven van Edward Anseele blz. 69
Ook P. De Witte blz. 47 en P. Verbauwen blz. 94.

DE GENTSE POMPIERS REDDEN DE BELGISCHE ONAFHANKE- LIJKHEID

De zaak Grégoire 2.2.1831

VOORWOORD

Door de grote omvang van de bibliografie die we gebruikt hebben in dit verhaal en om de personen, die zelf nog meer gegevens wensen te zoeken, te helpen zijn we als volgt te werk gegaan;

- Voor de persoonsbeschrijving van de figuren die in dit relaas voorkomen hebben we naast iedere persoonsnaam een hoofdletter tussen haakjes geplaatst (A). Deze letter komt overeen met de biografie achteraan het verhaal.
- Voor de geraadpleegde werken en opmerkingen namen we gewoon een cijfer tussen haakjes (1) opnieuw terug te vinden achteraan.
- De geconsulteerde dagbladen werden onmiddellijk na hun gebruik in de zin, met hun afkorting en datum van uitgave, aangeduid.
(J.d.G 4 dec 1830) *Journal de Gand*
(M.d.G 3 jan 1831) *Le Messager de Gand*
(G.v.G 23 jan 1831) *Gazette van Gend*